EĞİTİM yayınevi

MÜZİK KÜLTÜRÜNE DAİR ÇEŞİTLİ GÖRÜŞLER-XII

Fatih ADALI
Sıtkı AKARSU
Bora AKIN
Yusuf ARSLAN
Aykut BÜYÜKKÖSE
Ayşe Emsal AKSIN ÇEVİK
Salih GÜNDOĞDU
Berat Talat KARAKOÇ
Aslı Ceren YILDIRIM KAYA
Eda NAZLIMOĞLU
Serda TÜRKEL OTER
Elif ÖNAL
Hande TAŞÇEŞME
Timur VURAL
Haluk YÜCEL

Editörler
Doç. Haluk YÜCEL
Prof. Dr. Serda TÜRKEL OTER

MÜZİK KÜLTÜRÜNE DAİR ÇEŞİTLİ GÖRÜŞLER XII

Editörler
Doç. Haluk YÜCEL
Prof. Dr. Serda TÜRKEL OTER

EĞİTİM
yayınevi

MÜZİK KÜLTÜRÜNE DAİR ÇEŞİTLİ GÖRÜŞLER XII
Editörler: Doç. Haluk YÜCEL, Prof. Dr. Serda TÜRKEL OTER

Genel Yayın Yönetmeni: Yusuf Ziya Aydoğan (yza@egitimyayinevi.com)
Genel Yayın Koordinatörü: Yusuf Yavuz (yusufyavuz@egitimyayinevi.com)
Sayfa Tasarımı: Eğitim Yayınevi Grafik Birimi
Kapak Tasarımı: Eğitim Yayınevi Grafik Birimi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yayıncı Sertifika No: 47830

ISBN: 978-625-6489-57-8
1. Baskı, Temmuz 2023

Baskı Cilt
Uzun Dijital Matbaacılık
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No: 48/48 - 49 İskitler 06070 / Ankara
Matbaa Sertifika No: 47865

Kütüphane Kimlik Kartı
MÜZİK KÜLTÜRÜNE DAİR ÇEŞİTLİ GÖRÜŞLER XII
Editörler: Doç. Haluk YÜCEL, Prof. Dr. Serda TÜRKEL OTER
242 s., 160x240 mm
Kaynakça var, dizin yok.
ISBN: 978-625-6489-57-8

Copyright © Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Eğitim Yayınevi'ne aittir. Bütün hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre kitabı yayımlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik/mekanik yolla, fotokopi yoluyla ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

EĞİTİM
yayınevi

Yayınevi Türkiye Ofis: İstanbul: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Atakent mah. Yasemen sok. No: 4/B, Ümraniye, İstanbul, Türkiye

Konya: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
+90 332 351 92 85, +90 533 151 50 42, 0 332 502 50 42
bilgi@egitimyayinevi.com

Yayınevi Amerika Ofis: New York: Egitim Publishing Group, Inc.
P.O. Box 768/Armonk, New York, 10504-0768, United States of America
americaoffice@egitimyayinevi.com

Lojistik ve Sevkiyat Merkezi: Kitapmatik Lojistik ve Sevkiyat Merkezi, Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
sevkiyat@egitimyayinevi.com

Kitabevi Şubesi: Eğitim Kitabevi, Şükran mah. Rampalı 121, Meram, Konya, Türkiye
+90 332 499 90 00
bilgi@egitimkitabevi.com

İnternet Satış: www.kitapmatik.com.tr
+90 537 512 43 00
bilgi@kitapmatik.com.tr

kitapmatik
İnternetteki kitapçınız

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ V

TÜRK MÛSİKÎSİ'NDE "ŞARKI" VE NİKOĞOS AĞA'NIN ŞARKILARINA GENEL BİR BAKIŞ 7
Doç. Haluk YÜCEL

HAFIZ SADEDDİN KAYNAK İLE HAFIZ BURHAN'IN GAZEL İCRALARININ ÜSLUP AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI 17
Bora AKIN, Prof. Dr. Serda TÜRKEL OTER

20.YÜZYIL TÜRK MÜZİĞİ ŞARKI BİÇİMİNE DAİR BİR ANALİZ (Makam, Perde Süre ve Kullanım Sıklıkları-Ses Alanları-Tessitura) 29
Timur VURAL, Yusuf ARSLAN

HÜSEYİN SADEDDİN AREL'İN FERAHNÜMA MAKAMINDA BESTELEDİĞİ SAZ ESERİ HAKKINDA GENEL BİR DEĞERLENDİRME 45
Öğr. Gör. Hande TAŞÇEŞME

HÜSEYNİ BESTE-İ KADİM MEVLEVÎ AYÎN FORMU MAKAM ANALİZİ 53
Öğr. Gör. Hande TAŞÇEŞME

KEMANİ ALİ DEMİR'İN MAHUR MAKAMINDAKİ VİYOLA TAKSİMİNİN NOTASYON VE MAKAM ANALİZİ 69
Öğr. Gör. Fatih ADALI

SARISÖZEN AİLESİNİN TEMSİLCİLERİNDEN KEMAL BİLSEL SARISÖZEN'İN SANAT HAYATI VE TÜRK HALK MÜZİĞİNE KATKILARI 81
Öğr. Gör. Fatih ADALI

HARPUT DİVÂNI'NIN İCRA VE NOTA FARKLILIKLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME 89
Dr. Öğr. Üyesi A. Emsal AKSIN ÇEVİK

MÜRSEL BEY BARAK HAVASININ SES İCRASI ÖZELİNDE İNCELENMESİ 103
Öğr. Gör. Salih GÜNDOĞDU

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU YÖRESİ TÜRKÜLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI MÜZİKAL ANALİZİ 117
Öğr. Gör. Berat Talat KARAKOÇ

DÂRÜ'L ELHÂN HALK MÜZİĞİ KÜLLİYATINDAKİ CANİK TÜRKÜLERİNİN MÜZİKAL ANALİZİ 137
Öğr. Gör. Berat Talat KARAKOÇ

FLÜT EĞİTİMİNDE KULLANILAN JOHANNES DONJON'UN 'HUİT ETUDES DE SALON' ETÜT KİTABININ ANALİZİ 153
Dr. Öğr. Üyesi Eda NAZLIMOĞLU

MÜZİK EĞİTİMİNDE ÖRGÜTSEL BAĞLILIK ALANINDA YAPILMIŞ ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ 169
Öğr. Gör. Dr. Aykut BÜYÜKKÖSE

VİYOLONSEL ÖĞRETİMİNDE PİYANO EŞLİKLİ HALK TÜRKÜLERİNE DAYALI ÖRNEK BİR DERS MATERYALİ ÖNERİSİ 177
Öğr. Gör. Dr. Aykut BÜYÜKKÖSE

PYOTR İLYİÇ ÇAYKOVSKİ'NİN SOLO PİYANO İÇİN OP.37b *MEVSİMLER ESERİNDEN EKİM: SONBAHAR ŞARKISI* PARÇASININ İNCELENMESİ..... 191
Prof. Elif ÖNAL

LİED SANATI VE SCHUMANN DİCHTERLİEBE ALBÜMÜNDEN BİR LİED İNCELEMESİ: *"HÖR ICH DAS LIEDCHEN KLINGEN" (Şarkının Yankılandığını Duyduğumda)* *205*
Dr. Öğr. Üyesi Aslı Ceren YILDIRIM KAYA

TÜRK MUSİKİ LİTERATÜRÜNDE MENFUR BİR TERİM/TABİR: "GOYGOY AĞZI"..... 215
Doç. Dr. Sıtkı AKARSU

KANİ KARACA TARAFINDAN İCRA EDİLEN MEVLİD-İ ŞERİF'İN DUA BAHRİNE AİT 3 BEYİTİN FREKANS GRAFİKLERİ KAPSAMINDA BİÇİM TAHLİLİ..... 229
Doç. Dr. Sıtkı AKARSU

ÖNSÖZ

Kitabımızın VI ve VII. sayılarında "Müzikte Türler Biçimler/Eser Analizleri I-II" başlığıyla birbirinden değerli akademisyenlerin müzik bilimine ilişkin değerlendirmeleri ve alana katkı sağlayacağını düşündüğümüz kıymetli çalışmalarına yer vermiştik. Aradan geçen 2 senenin ardından bu temayı tekrar ele alarak kitabımızın XII. sayısında da "Müzikte Türler Biçimler/Eser Analizleri III" başlığıyla müzik yolculuğumuza devam etmek istiyoruz. Bununla birlikte konusu itibariyle yazarlar tarafından rağbet gören bu çalışmamızın devamını XIII. sayımızda da masaya yatıracağımızı değerli yazar ve okuyucularımızla paylaşmaktan mutluluk duymaktayız.

Kendinizi müzik adına bir tartışmanın içerisinde bulacağınız, Klâsik Türk Müziği, Türk Halk Müziği, Klâsik Batı Müziği, Müzikoloji, Müzik Teorileri ve Müzik Eğitimi alanlarında, akademisyen yazarlarımız tarafından hazırlanan kitap bölümlerimizi, siz okuyucularımızın görüşlerine ve beğenilerine sunuyoruz.

Daha nice kitaplarla buluşmak üzere…

Editörler

Doç. Haluk YÜCEL

Prof. Dr. Serda TÜRKEL OTER

MÜRSEL BEY BARAK HAVASININ SES İCRASI ÖZELİNDE İNCELENMESİ

Öğr. Gör. Salih GÜNDOĞDU[1]

Giriş

Barak Ağzı uzun havalar, geleneksel halk müziğimizde kendine has karakteristik ezgileri ve süsleme yapısıyla oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Hem çalgı hem de ses icrası bakımından ilgi çekici birçok teknik özelliği bulunan Barak ağzı uzun havaları seslendiren kıymetli icracıların olduğu bilinmektedir.

Barak ağzı uzun havaların ses icrasındaki kalıp ezgi ve süsleme yapıları en dikkat çekici unsurlardandır. Hançere, nüans gibi yapıların ve ayrıca bir önceki cümlede ifade ettiğimiz kalıp ezgi ve süslemelerin analiz edilmesinin, Barak havalarının müzikal yapısını anlama ve çözümleme açısından değerli olacağı düşünülmektedir.

Ses icrası analizi odaklı çalışmaların sayısının artması, ses icrasının detaylı bir şekilde notaya alınması, icracıların eserleri doğru algılaması adına önem arz etmektedir. Bu bağlamda okumakta olduğunuz çalışmada Barak Ağzı uzun havalar hakkında bilgiler sunulmuş ve Mürsel Bey Barak havası özelinde ses icrası içerisinde gerçekleşen süsleme ve kalıp ezgi odaklı bir analiz yapılmıştır.

Barak Ağzı Uzun Havalara Genel Bir Bakış

Barak Türkmenleri, kültürel yaşantıları içerisinde geleneksel ses hafızaları oluşturmuş ve bu hafızaları geçmişten günümüze korumuştur. Yoğun olarak uzun havaların içinde yer alan bu ses hafızaları, Barak Türkmen aşiretlerinin 13. Yüzyıl içerisinde yaşamış oldukları göç, iskân gibi hareketlerin aktarıldığı havalardan oluşmaktadır (Duygulu, 2014: 74). Hatta Barakların Horasan'dan Anadolu'ya gelmelerini "Dedemoğlu" şu dizelerle aktarmıştır:

"Kalktı sökün etti piri zadeler
Çan çalar mayalar bozlaşır gider
Arap ata binmiş gelinler kızlar

1 Öğretim Görevlisi, Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi, İcra Sanatları Fakültesi, Ses Eğitimi Bölümü, Geleneksel Müzikler Ana Sanat Dalı, salihgundogdu@mgu.edu.tr

Onlar da hub dilinden söylenir gider
Katara çekerler mayanın hası
Bağrını hun etti çanının sesi
İkindi namazı göçün arkası
Onlar da birbirin gözleşir gider
Bizim beylerimiz düştüler yola
Ala gözlerine ben olam köle
Abbasi beşiği muaflar ile
Atlar da çöl deyi sızlaşır gider
Karardı geldi garibin pusu
Silindi kalmadı kalbimin pası
Türkmen kızları çektiler yası
Teze gelin kızlar ağlaşır gider"

Bunun dışında yaşanılan sosyal birtakım olaylar, afetler ve sevdalar da türküler ve diğer formların konuları arasındadır (Duygulu, 2014: 74). Barak havaları, geleneksel halk müziğimizde önemli yer ederek kendine has karakteristik ezgi ve söz yapısıyla varlığını hissettirmektedir. Barak havaları, Gaziantep'in Barak ovası şeklinde ifade edilen kısmında, Hatay'ın Amik Ovasında, Gavurdağı bölgesinde, Osmaniye ve Kilis'in belirli kısımlarında icra edilmektedir (Kırmızıgül, 2019: 13).

Barak ağzı uzun havaların daha net anlaşılabilmesi açısından uzun hava terimi hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

Uzun hava terimi ilk olarak Seyfettin ve Sezai Asaf kardeşler tarafından ortaya atılmış ve resitatif olduğu belirtilerek usul ile çalınamaz şeklinde ifade edilmiştir. Uzun havaların genel olarak serbest ritimli tabiriyle aktarıldığı, dizisinin belli kalıplara bağlı olduğu, içerisinde bazen ölçülü saz bölümlerinin olabildiği, terennümlerle söylendiği görülmektedir (Şenel, 1991).

Süleyman Şenel'in uzun havalarda ezgi ve söz yapısı ile alakalı ifade ettiği bilgiler önemlidir. Kendisi, icra tarzları bakımından "syllabic tarz, vurgusuz syllabatic tarz, vurgulu syllabatic tarz, melismatic tarz, sylabbic ve melismatic karışık (hibrit) tarz" şeklinde ayrımlar yapmıştır. Syllabic tarzda, bir notanın bir heceye denk gelmesi, vurgusuz syllabatic tarzda bir ses üzerinde ya da yakın sesler içerisinde düzenli bir iç ritim içeren nüans özelliği az olan bir yapı, vurgulu syllabatic tarzda uzun ve kısa hecelerin belirgin olduğu tek ses veya yakın perdelerin arasında oluştuğu yapı söz konusudur. En dikkat çekici melismatic tarzda ise bir heceye denk gelen ses üzerinde sürekli devam eden müzik süslemeleri ve ezgi örüntüleri vardır. Nağmeli, süslemeli, melodik ezgi kalıpları mevcuttur. Konuşur gibi icra edilir (Şenel, 1991). Ayrıca serbest ritimli anlamına

gelen parlando rubato bu tarz içerisinde var olmaktadır. Syllabic ve melismatic tarzın birlikteliğinde ise, iki tarzın dinamikleri yer alır. Bunun dışında konuşur gibi söylenmesi, girişlerin syllabic tarzda olması, mısra sonlarının melismatic tarza icrası söz konusudur. Uzun hecelerde, kelimelerin bitişinde melodik uzun pasajlar bulunur. Mısra girişlerinde terennümler (of, aman, oy) ve süsleme içeren melodik ezgiler olmaktadır (Şenel, 1991).

Barak ağzı uzun havalarda melismatic okuyuş özellikleri mevcuttur (Hacıoğlu, 2009: 23). Hatta syllabic ve melismatic tarzın da bu havalar içerisine girebileceği görülmektedir.

Barak ağzı uzun havalara ses icrası bakımından değindiğimizde, karakteristik bazı özelliklerin aktarılması doğru olacaktır. Barak havalarındaki ses genişliği bazen neredeyse iki oktava yakın olabilmektedir. Bu havalarda sert ve haykırırcasına ifadelerin varlığı söz konusuyken; ses genişliğinden dolayı da genellikle tenor seslerin icrasının karşımıza çıktığı bilinen bir gerçektir (Arsunar; 1962: 2). Ayrıca ses icrasındaki bazı vokal kullanımların yöresel ağız dolayısıyla farklı söylendiği de görülmektedir (Şenel, 2007: 66).

Barak ağzındaki "ağız" kavramı aslında bir icra şeklidir. Geleneksel halk müziğinde uzun havalar için söylenen bu kavramın yöresel, kişisel ve ezgi kalıbı anlamı da vardır.

Barak ağzı uzun havaların kendine has karakteristik özellikleri bulunması tesadüf değildir. Barakların ortaya çıkışı, yaşanılan olaylar, coğrafi farklılıklar, göçler en önemli sebepleri arasındadır. Çünkü içerisinde Barak Türkmenlerinin yaşanmışlıkları vardır. Göç ile geçen uzun bir süre olmasından dolayı da konargöçer bir yaşam var olmuştur. Göç ve gurbet gibi olayların gerçekleşmesi baraklardaki lirik yapının kaynağı gibi gözükmektedir. Benzer durumun Bozlaklar için görülmesi de dikkat çekilmesi gereken bir durumdur. Kültürel oluşum bakımından barak ve bozlakların birbirine yakın yaşanmışlıklar üzerine geliştiği ortadadır.

Barak ağzı uzun havaların bu denli sevilmesinde Amik Ovası ve Çukurova'nın özellikle doğu kısmında konuşulan "Amik Ağzı" önemli yer tutmaktadır. Amik ağzı diye bilinen icra şeklinin görece daha bilinir ve sevilir olmasının sebebi söz unsurundandır. Öyle ki, sözler herkesin anlayabileceği, konu bakımından da günceli yakalayabilen şekildedir.

Barak havalarının günümüze değin ulaşması ve sevilmesinde "Halit Arapoğlu" ismini dile getirmek doğru olacaktır. Kendisi farklı müzik çalışmaları yapmış olsa da aslında Barak havaları ile bilinmiştir (Ekici, 2018).

Günümüz barak ağzı uzun hava icralarında profesyonel stüdyo kayıt ortamında temiz bir şekilde kaydedilen ve doğru icra ile günümüze ulaşan eserlerin de yine barak havalarının genç nesillere aktarılması ve okunması açısından önemli yere

sahip olduğu görülmektedir. Asım Kuzuluk, Mehmet Demir, Gül Ahmet Yiğit gibi icracıların bu noktada önemli katkıları olmuştur. Bunun dışında Şido Hanifi, Şerif Akbağ, Ökkeş Dehmenoğlu, Nizipli Deli Mehmet gibi ustaların eski kuşak olarak Barak havalarının günümüze ulaşması ve referans alınması anlamında çok değerli bir yerde olduklarını da eklemek gerekmektedir.

Barak ağzı uzun havalar hakkında dikkat çekilmesi gereken başka bir husus makamsal özelliğindedir. Günümüz Barak müzik algısı içerisinde akla gelen ilk makam dizisi "hicaz" olmaktadır. Oysa Barak havalarının sadece hicaz makam dizisi içerisinde değil, çok farklı makam dizisi içerisinde de örnekleri olduğu görülmektedir. Hicazkar, saba, nihavent, kürdi, nikriz, uşşak, rast, hüseyni gibi makamlarda barak örneklerine rastlanılmaktadır.

Baraklarda ele alınması gereken başka bir konu da ses icrasına eşlik eden çalgılardır. Bu çalgılar arasında zurnanın ön planda olduğu söylenebilir. Zurna icrasında özellikle çalgının imkanları içerisinde ses icrasının seyrinde yer alan melodilerin olduğu bilinmektedir. Bu havalarda sık kullanılan bir diğer çalgı da kemandır. Tarihi açıdan Anadolu'ya görece uzak bir çalgının yine Anadolu'da çalınıyor olması belirli sebeplere bağlı olmuştur ki bu ayrı bir konudur. Yaylı türünde olan bu çalgı, bölgedeki müziğin karakteristik yapısından etkilenerek icra edilmiştir (Hacıoğlu, 2009: 34). Son olarak bağlama (saz) da yine barak ağzı uzun havalarda icra edilen çalgılardan biridir. Bağlama icrasında barak havalarının karakteristik ezgi yapılarının kullanıldığı fakat bu yapıların özellikle sağ ve sol el teknikleriyle harmanlandığı görülmektedir. Sağ el tekniklerinde tezene kullanımları oldukça farklıdır (Hacıoğlu, 2009: 30). Barak havalarının bağlamadaki icrasında tezene kullanımı düzensiz şekildedir. Üst üste aynı yöne yapılan vuruşlar ve bunların çeşitlenerek icra edildiği ortaya çıkmaktadır. Ses icrasında olan sert ve keskin ifadeler tezene vuruşlarına da yansıtılarak ifade edilmektedir. Tezene vuruşunun şiddeti farklıdır ve kendine hastır. Sol el tekniklerinde ise parmak vurma, parmak çekme ve susturma teknikleri kullanılmaktadır. Bu üç teknikle alakası Ayyıldız ve Gündoğdu'nun "Anadolu'nun Ezgi Hazinesinden Alıştırmalar" kitabındaki tespitleri aşağıdaki şekildedir:

> "Parmak Vurma Tekniği: Saz icrasında en yaygın kullanılan tekniklerden biri sol el parmak vurma tekniğidir. Sol el parmak vurma tekniği, sol el parmaklarından birinin sazın sapı üzerinde yer alan perdelerin arasındaki aralığa vurması olarak tanımlanabilir. Böylece telin titreştirilmesi, mızrap ya da sağ el parmakları yerine sol el parmağı ile sağlanmış olur.
>
> Parmak Çekme Tekniği: Saz icrasında en yaygın kullanılan tekniklerden biri sol el parmak çekme tekniğidir. Sol el parmak çekme tekniği sazın sapı üzerinde basılı olan sol el parmaklarından birinin çekilerek ses çıkarılması olarak tanımlanabilir. Parmak çekme tekniği uygulanmadan

önce genellikle tel tınlatılmış durumdadır. Bu tel ile tınlatılan teldeki parmak çekilerek aynı tel üzerinde başka bir perde seslendirilmektedir. Bu perde önceki perdeye bağlı olarak duyulmaktadır.

Tel Susturma Tekniği: Mızraplı saz icrasında susturma için farklı yöntemler uygulandığı gözlemlenmektedir. Bunlardan en yaygın olan uygulama, birden fazla sol el parmağının iş birliğiyle gerçekleşmektedir. Bu tür susturmalar, ses tınlatıldıktan sonra bir üzerinde klavyede basılı tutulan parmağın baskısının azaltılması ve diğer sol el parmaklarının hafifçe tele dokunması ile sağlanır (Ayyıldız ve Gündoğdu, 2021:48)."

Kısacası yörenin kalıp ezgileri bu iki tekniğin (sağ ve sol el) harmanlanmasıyla icra edilmektedir. Bu yapılar, müzikal cümle yapısının oluşmasında önemli bir yer tutmaktadır (Hacıoğlu, 2009: 32).

Mürsel Bey Barak Havasının Şiir ve Dil Özelliklerinin İncelenmesi

Eser incelendiğinde şiirin koşma olarak yazıldığı görülmektedir. "Koşma: Sekizli ve on birli hece ölçüsüyle yazılmış, çeşitli konuları işleyen ve en az üç kıta olan halk şiiri türüdür. Kıta sayısı yirmiye kadar yükselirse de bu çok sık rastlanan bir durum değildir. Koşmalarda kafiye örgüsü ilk kıtada (abab, abxb, aaab), diğer kıtalarda ise (cccb, dddb, eeeb...) şeklindedir. Koşmaların müzikal özellikleri ve ezgi tipleri konusu, üzerine az çalışılmış alanlardır. Konuları başta aşk olmak üzere Anadolu halk yaşantısındaki her konu olabilir (Duygulu, 2014: 299).

Hüseyin Kaplı bu barağı iki kıta okumuştur. Her iki kıta da üçlü bent ve ikili kavuştaktan meydana gelmiştir. Bağlantı kısmı her iki kıtada aynıdır. Bağlantı kısmının birinci dizesi on iki heceden oluşmuş ve hece ölçüsüne uygun söylenmemiştir. Sözlerin daha etkili ve duygulu şekilde aktarılması bakımından uzun havaların ve özellikle barak havalarının söyleniş biçimine uygun olarak bazı ifadeler yinelenerek söylenmiş bunun yanında "ah, aman, vay babam, eski ağalar, ben öldüm da" gibi birçok farklı katma ifade yoğun şekilde kullanılmıştır. Katma ifadeler olmadan sözler şu şekildedir:

Gine tuttu mu dağların boranı
Hançer vurup sen elleme yaramı
Sana derler Mürsel Beyler veranı

Altı arap atlı üstü samur kürklü
Çok gıymatlı Mürsel Beyler nicoldu

Antakya'dan yüklediler tabutu
Üstüne kattılar siyah kaputu
Kahpe felek yapacağın bu muydu

Altı arap atlı üstü samur kürklü
Çok gıymatlı Mürsel Beyler nicoldu

Kafiye Şeması	Şiir	Duraklar
A	Gine tuttu mu dağların boranı	(5+6)
A	Hançer vurup sen elleme yaramı	(4+4+3)
A	Sana derler Mürsel Beyler veranı	(4+4+3)
B	Altı arap atlı üstü samur kürklü	(6+6)
C	Çok gıymatlı Mürsel Beyler nicoldu	(4+4+3)
D	Antakya'dan yüklediler tabutu	(4+4+3)
D	Üstüne kattılar siyah kaputu	(6+5)
D	Kahpe felek yapacağın bu muydu	(4+4+3)
B	Altı arap atlı üstü samur kürklü	(6+6)
B	Çok gıymatlı Mürsel Beyler nicoldu	(4+4+3)
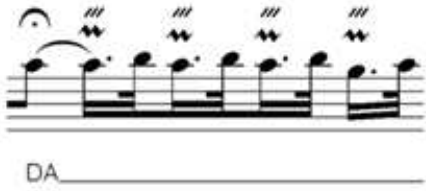
Eserin sözleri incelendiğinde, şiirin dili Türkçedir. Barak Türkmenleri, Oğuzların Bozok kolundan Yıldızhan Oğullarına bağlı Beğdili boyu içerisinde yer alan oymaklardan biridir. Buradaki dil; Horasan'dan Anadolu'ya göç eden Barak Türkmenlerinin konuştuğu dildir.

Fakat Hüseyin Kaplı yorumu incelendiğinde kelimelerin söyleniş biçimlerinin yöre ağzı dolayısıyla farklılaştığı görülmektedir. Ağız özelliğinden kaynaklı olan bu durum, bazı kelimelerin doğru anlaşılmaması, yutulması ve silik bir şekilde söylenmesi ile ortaya çıkmıştır.

Mürsel Bey Barak Havasının Ses İcrası Özelinde İncelenmesi

Ekte yer alan Mürsel Bey Barak Ağzı uzun havasının ilk ölçüsü incelendiğinde, "a" vokalinin icracının kendi ses rezonansı ile uzatılarak icra edildiği görülmektedir. "Ah" terennümünü kullanmayı amaçlayan icracı "h" harfini vurgulamamıştır. Bu nedenle sadece "a" harfinin duyulduğunu belirtmek doğru olacaktır. Barak düzensiz kalıp ritimli olduğundan dolayı uzun seslerin kullanımı notada puandorg (uzatma işareti) ile belirtilmiştir.
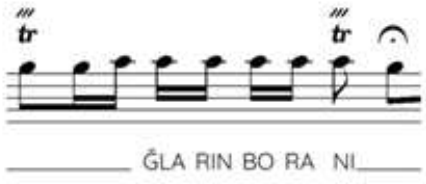
Devamında 8. dereceden devam ederek sözlere başlayan icracı aynı ses üzerinde kalıp, "da" hecesiyle yine kendi ses rezonansını kullanarak üst mordan süslemesi yapmıştır. 32'lik nota değerinde olan bu üst mordan süslemesindeki bu melodik yapı Barak havalarında sıklıkla rastladığımız bir motiftir.

Resim 1

Üst Mordan kullanımı ve genel ezgi yapısı
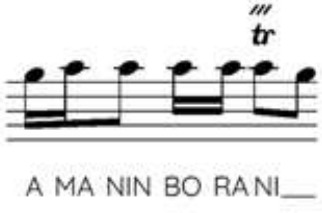
Bu motiflerdeki dikkat edilmesi gereken konu icracının özellikle uzun seslerde bilinçli olarak vibrato yapmamasıdır. Hemen devamındaki motifte tril süslemesinin yapıldığını ve oktavdaki karar sesinde kalındığını görüyoruz. Ama buradaki cümle bitmeden önce tekrar tril süslemesi ile yedinci derecede gergin bir kalış yapıldığı da dikkat çekmektedir. Bu tril sert hançere kullanımı ile icra edilmiştir.

Resim 2

Tril süslemeleri ve ardından gergin kalış
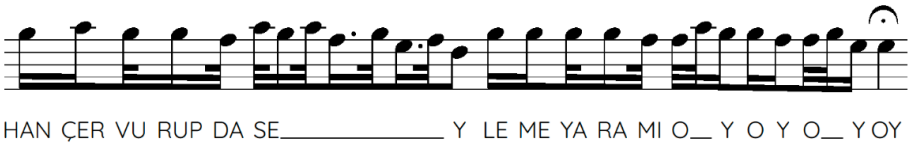
Nota üzerinde ikinci satırdaki ikinci ölçüye geldiğimizde yine oktavdaki karar sesi üzerinde ısrarlı bir icra ve yine tril süslemesi yapıldığını görüyoruz. Özellikle barağın devamında göreceğimiz 16'lık ve 32'lik tril kullanımı Hüseyin Kaplının icrasında fazlasıyla mevcuttur.

Resim 3

Tril kullanımı
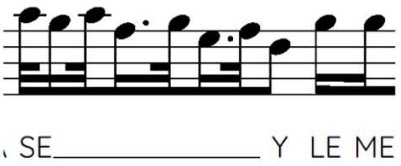
Buradaki motiften sonra Barak havalarında sıklıkla görülen karakteristik ezgi kalıplarından oluşan bir yapıya rastlanmıştır. Bu cümlenin sonunun beşinci derecede kalması da Barak havasının seyrine ufak bir nefeslenme sağlamaktadır.

Resim 4

Barak havalarında kullanılan karakteristik ezgi kalıbı

Ayrıca bu cümlede dikkat çeken başka bir husus "sen eyleme" kelimelerinin yutulmasıdır. İcracı burada "n" harfini yutarak ifadeyi "seyleme" olarak icra etmiştir

Resim 5

"n" harfinin yutulması
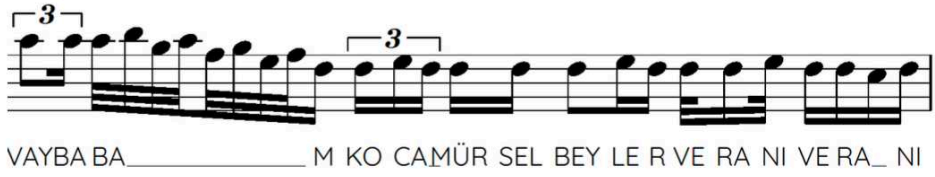
Üçüncü ölçüye gelindiğinde "ah" terennümünü ifade olarak yumuşatan bir motif kullanılmıştır.

Resim 6

"ah" terennümünün kullanımı
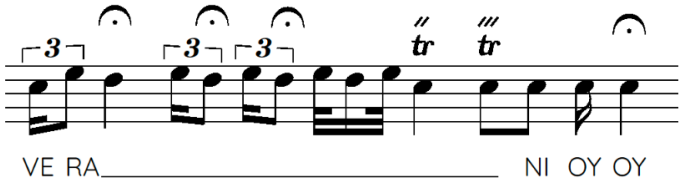
Bu terennümden sonra tekrar sekizinci derece üzerinde ısrarlı kalışın ardından basamak notaları ile dördüncü dereceye inilmiştir. Bu dereceye gelindikten sonra dördüncü derece ve beşinci derece arasında melodik hareketler yapılmıştır. Bu melodik hareketler Barak havasının inici özelliğini göstermektedir.

Resim 7

İnici özellik
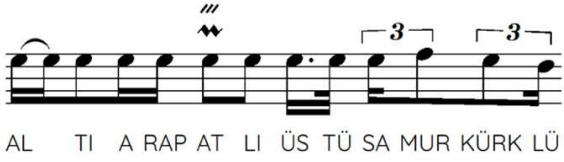
Bahsettiğimiz bu ifadeden sonra dördüncü derece üzerinde puandorg kullanımı ve bir üst perdeye çarpma yapıldığı görülmektedir. Bu motiflerden sonra ise üçüncü derece üzerinde bir asma kalış yapılmaktadır.

Resim 8

Puandorg ve üçüncü perde üzerinde kalış
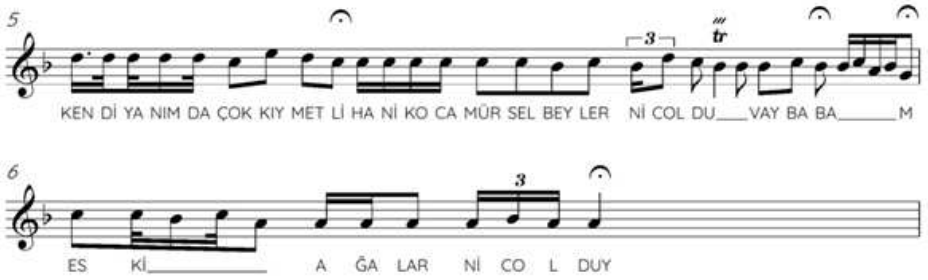
Bu asma kalıştan sonra yine Barak havalarında sıklıkla rastladığımız karakteristik bir ezgi kalıbını görüyoruz. Sıralı ve basamak şeklinde devam eden bu yapıların özel ve Barak türünde sıklıkla kullanılmasının, yörenin müzikal özelliklerinden dolayı olduğunu düşünebiliriz

Resim 9

Barak havalarında kullanılan karakteristik ezgi kalıbı
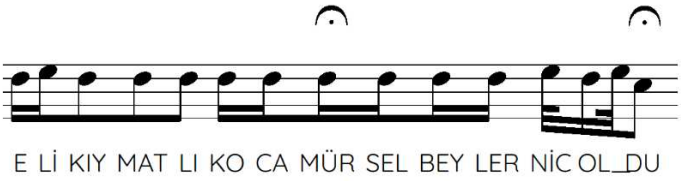
Beşinci ölçüye geldiğimizde sıralı inişin karar sesine kadar devam ettiği görülmektedir. Fakat burada ısrarlı olarak üçüncü derecenin kullanıldığını görüyoruz. Bu perdenin ısrarlı kullanımının Barak havasını karara götürme hissiyatı verdiği de aşikardır. Sonrasında ikinci derece üzerinde aynı hissiyat verilmiştir. Devamında da yeden sesine sıralı bir iniş yapılmış ve karar sesine gelinmiştir.

Resim 10

5. ve 6. Ölçülerin icrası
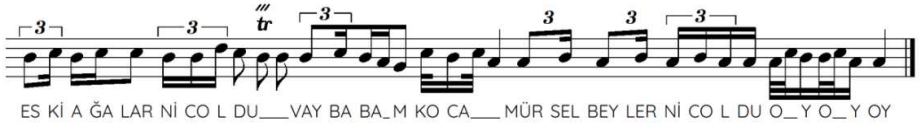
Yedinci ölçüye geldiğimizde bu ölçünün neredeyse üçüncü ölçü ile benzer olduğunu görmekteyiz. Sekizinci ölçüde ise dördüncü ölçüden farklı olarak söz kısmında "eli kıymatlı" ifadesi kullanılmıştır. Fakat bu kullanım melodik örgüyü genel itibariyle değiştirmemiştir. Dördüncü derece üzerinde ısrarlı bir ifade ve devamında yapılan bir motif tek farklı olan yapıdır.

Resim 11

8. Ölçünün sonundaki icra

Dokuzuncu ölçüde üçüncü ve ikinci dereceler üzerinde sıralı ifadelerden sonra yapılan tril ile yeden sese inilmiş ve "Koca" kelimesinin vurgulanmasıyla karar sesine varılmıştır.

Resim 12

Karar sesine varış

Genel olarak bakıldığında Hüseyin Kaplı icrasının Barak yöresinin ağız ve hançere özelliklerini yansıttığını ifade edebiliriz. Bunun dışında süsleme olarak trili sıklıkla kullanmıştır. Melodiye güçlü bir şekilde eşlik eden hançere unsuru genellikle sert ya da orta sertlikte kullanılmıştır.

Sonuç

Barak ağzı uzun havalar, Anadolu coğrafyasının kadim müzik geleneği içerisinde özel bir yeri olan, ses icracılığı alanında okunması zor ve özel ilgi gerektiren bir tür olmuştur. Barak Türkmenlerinin yaşamış olduğu toplumsal olayların bölgenin müziğine de doğrudan etki ettiği görülmektedir. Barak Türkmen aşiretlerinin 13. Yüzyıl içerisinde yaşamış oldukları göç, iskân gibi hareketlerin aktarıldığı bu havaların kendine has karakteristik yapıları olduğu görülmüş ve buradan yola çıkarak yörede mahalli sanatçılardan Hüseyin Kaplı'nın ses icrası incelenmiştir. İşitsel kayıttan faydalanarak ortaya çıkan özellikler aşağıda ifade edilmiştir:

Hüseyin Kaplı'nın ses icra özellikleri; sesinin kendi rezonansı ile yapılan uzun ses tınlatmaları, hançereleri çoğunlukla gırtlak ile yapması ve ağız özellikleri bakımından yörenin dinamiklerini yansıtması çevresinde şekillenmektedir. Melodiye güçlü bir şekilde eşlik eden hançere unsuru genellikle sert ya da orta sertlikte kullanılmıştır. Fakat kelimelerin söyleniş biçimindeki harf yutulması, artikülasyon bozuklukları şeklinde durumların varlığı da ortaya çıkmıştır.

Son olarak Barak ağzı uzun havalar ile alakalı çalışmaların ve icraların hatırı sayılır sayıda olması yöre kültürünün ne denli sevildiğini ortaya çıkarmaktadır. Kaynak kişilerden miras kalan eserlerin günümüzde yeniden yorumlanarak icra edildiği ve nesilden nesile taşındığı görülmüştür.

Kaynaklar

Ayyıldız, Sinan ve Gündoğdu, Salih (2021). *Saz (Bağlama) İçin Anadolu'nun Ezgi Hazinesinden Alıştırmalar 1*, Ankara: Kitapol Yayınları.

Arsunar, Ferruh. (1962). "*Gaziantep Folkloru*". İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Duygulu, Melih. (2014). "*Türk Halk Müziği Sözlüğü*". Ankara: Pan Yayıncılık.

Ekici, Savaş. (2018). *Şerif Akbağ ve Halit Arapoğlu'nun İcraları Bağlamında Gaziantep'ten Çukurova'ya Barak Havaları Üslubunu Mukayese Denemesi*, II. Yeniceli Aşık Sıtkı Baba-Mersin ve Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu Bildiri Metni.

Hacıoğlu, Mehmet Evren. (2009). "*Gaziantep Yöresi Türkmenleri Barak Ağzı Uzun Havalarının Müzikal Analizi*". Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kırmızıgül, Gökhan. (2019). "*Amik Ovası ve Barak Ovasında İcra Edilen Barak Havalarının İcra ve Üslup Özelliklerinin Karşılaştırılması Olarak İncelenmesi*". Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
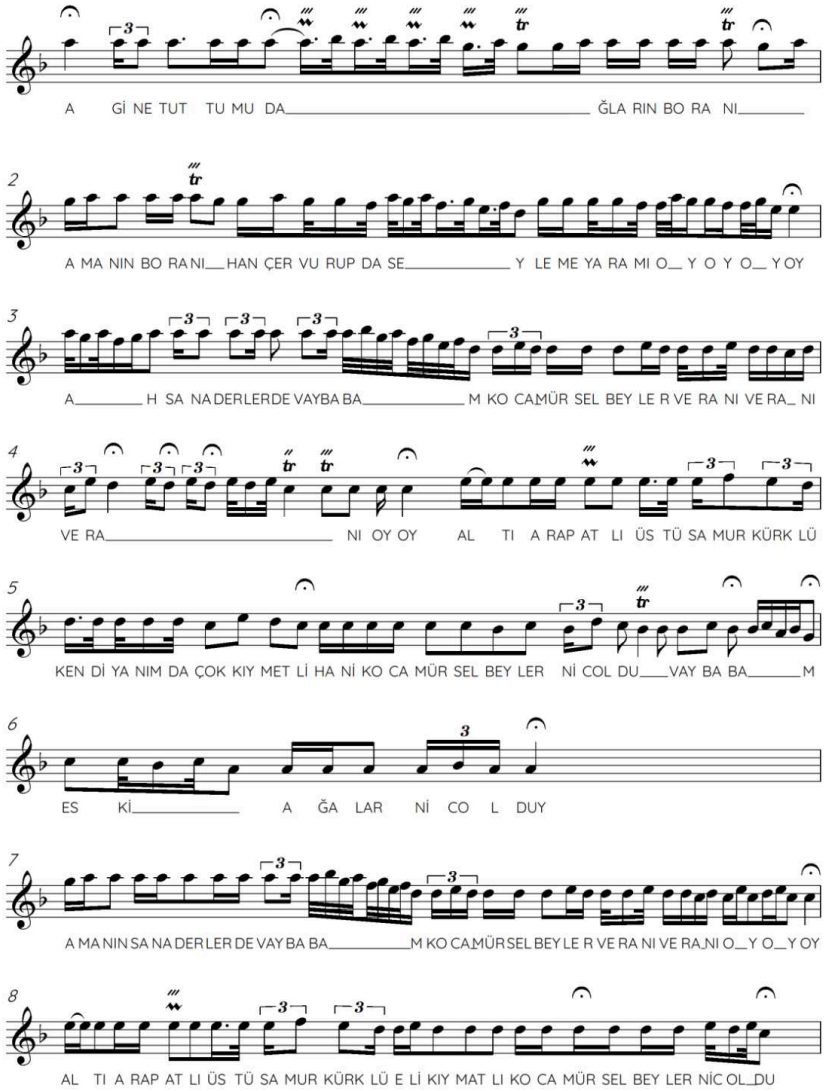
Şenel, Süleyman. (1991). "*Uzun Hava Tanımı ve Bu Tanım Etrafında Ortaya Çıkan Problemler"*, IV. Milletler Arası Türk Halk Kültürü Kongresi, Ankara
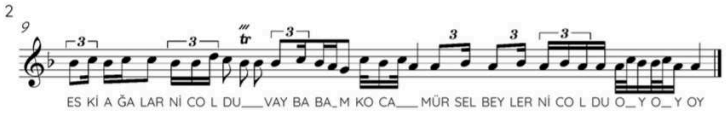
Şenel, Süleyman. (2007). "*Kastamonu'da Âşık Fasılları*", cilt:1, Kastamonu Valiliği İl Özel
İdaresi Yayını, Düzey Matbaacılık, İstanbul.

MÜRSEL BEY
(Barak)

Yöre: Gaziantep

Notasyon: Salih Gündoğdu
Yorum: Hüseyin Kaplı

Gine tuttu mu dağların boranı
Hançer vurup sen elleme yaramı
Sana derler Mürsel Beyler veranı

Altı arap atlı üstü samur kürklü
Cok gıymatlı Mürsel Beyler nicoldu

Antakya'dan yüklediler tabutu
Üstüne kattılar siyah kaputu
Kahpe felek yapacağın bu muydu

Altı arap atlı üstü samur kürklü
Cok gıymatlı Mürsel Beyler nicoldu